

På vej til mobilitet?

Ambivalenser og udfordringer i mobilitetsfremmende aktiviteter

Zick, Sebastian; Niemeyer-Jensen, Beatrix; Cordsen, Nicole; Kunze, Johanna-Juliane; Lüders, Sandra; Jensen, Christine Revsbech; Bertling, Esther; Jensen, Christine Revsbech

Publication date:
2020

Document Version
Andet version

Citation for published version (APA):

Zick, S., Niemeyer-Jensen, B., Cordsen, N., Kunze, J.-J., Lüders, S., Jensen, C. R., Bertling, E., (TRANS.), & Jensen, C. R., (TRANS.) (2020, mar.). På vej til mobilitet? Ambivalenser og udfordringer i mobilitetsfremmende aktiviteter. Roskilde Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

På vej til mobilitet? Ambivalenser og udfordringer i mobilitetsfremmende aktiviteter

JUMP er finansieret af Interreg Deutschland-Danmark med midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. Læs mere om Interreg Deutschland www.interreg5a.eu

Indhold

Mobilitet - stig venligst ombord!	2
Mobilitet som dannelsesrejse - imellem Grand Tour og JUMP	4
Ingen JUMP uden mobilitet	6
Mobilitet fra JUMPernes synsvinkel.....	8
Hvordan fortsætte med mobilitet?	13

Interreg
Deutschland - Danmark

ON THE WAY TO MOBILITY

Mobilitet – stig venligst ombord!

„At rejse er at leve“ (Hans Christian Andersen)

Denne tekst er baseret på de erfaringer, som er opnået i INTERREG-projektet JUMP siden 2016. JUMP er en forkortelse der på dansk står for "Jobs gennem udveksling, mobilitet og praksis" og har til formål at fremme integrationen af dårligt stillede unge på arbejdsmarkedet i den tysk-danske INTERREG-region.

Til dette formål har tyske og danske produktionsskoler udviklet lettilgængelige udvekslingsformater:

Fra en endagstur eller en udveksling værkstederne imellem til en ledsaget praktik i en virksomhed, fra en cykeltur langs den dansk-tyske grænse til en Future Camp på en dansk campingplads.

JUMP tilbyder tyske og danske produktionsskoleelever mangfoldige muligheder for at mødes. Elevernes ophold i udlandet blev ledsaget af studerende og forskere fra deltagende universiteter. Det, der blev oplevet på rejserne blev dokumenteret ved observationer og en række interviews og samtaler med lærere og de unge elever.

Erfaringerne fra denne proces er grundlaget for serien JUMP-Impulser, som præsenterer vigtige resultater efter emne.

Denne JUMP-Impuls reflekterer projektet med fokus på mobilitet.

JUMPs projektidé bygger på tanken om mobilitet og spiller derfor en stor rolle, når det drejer sig om at nå i mål. JUMP gennemføres ikke uden tanker for mobilitet. På samme tid er begrebet mobilitet forbundet med talrige dimensioner, så det i første omgang kan synes uklart, hvad man egentlig mener, når man siger "mobilitet".

Mobilitet er et diffust begreb.

Når vi taler om teknologi og miljø spørger vi, hvordan fremtidens mobilitet skal se ud. Her drejer det sig altså om udviklingen og styringen af trafikken. Fra en pædagogisk vinkel tilbyder vi såkaldte mobilitetstræninger for at sikre, at også børn kan bevæge sig sikkert i trafikken.

Nogle vil finde løsninger, når det gælder mobilitet for de ældre mens andre efterspørger social retfærdighed og permeabilitet i samfundet når de taler om social mobilitet.

Mens nogle ser mobilitet som en mulighed for at åbne nye horisonter ser andre mobilitet som et krav til de enkelte, som selv skal tage ansvar for sin uddannelse, sin fremtid på arbejdsmarkedet og sit liv.

I denne JUMP-Impuls vil vi først og fremmest tage de sidste to punkter op: mobilitet som mulighed og mobilitet som krav. Mobilitet skal derfor opfattes som et spændingsfelt - et spændingsfelt, hvor mobiliteten står imellem mulighed for bevægelse og tvungen bevægelse.

Mobilitet er i alle faser og på alle handlingsniveauer afgørende for gennemførelsen af projektet. Samtlige projektaktiviteter forudsætter, at alle involverede parter er mobile, da JUMP ellers ikke kan gennemføres. I projektet har man derfor store forhåbninger til elevernes mobilitet¹ i forhold til at kunne deltage i projektets lærings- eller arbejds erfaringer². Samtidig bliver problemer ofte synlige i forbindelse med mobilitet - eller manglende mobilitet, som kan være en plet på det ellers positive billede af elevernes læringsmæssige fremskridt. Denne brochure prøver at gøre opmærksom på forskellige betydningshorisonter af mobilitet og gøre forskellige individuelle holdninger, forventninger, håb eller bekymringer med hensyn til mobilitet forståelige eller synlige.

Det drejer sig altså ikke om et forsøg på at formidle abstrakt viden om at håndtere mobilitet på den "rigtige" måde men om et diskussionsgrundlag for videreudviklingen af tanker og handlinger omkring "mobilitet" på grundlag af JUMP.

Vi vil fokusere på de følgende spørgsmål:

- *Hvordan og hvor ser vi mobilitet i praksis i JUMP?*
- *Hvad er formålet med mobilitet? Hvad skal mobilitet føre til? Hvorfor skal eleverne være eller blive mobile?*
- *Hvilke håb eller bekymringer er knyttet til kravet eller muligheden for at bevæge sig / at skulle bevæge sig?*
- *Hvilke udfordringer møder pædagoger og de unge i dette forløb?*

1 I Tyskland refereres til de unge som 'deltagere' fra forskellige tiltag i forskellige jobintegrerende institutioner, som også udbyder undervisning. I Danmark taler vi om elever som går på produktionsskole.

2 Om begrebet arbejde og muligheden for at skaffe gode arbejds erfaringer igennem det internationale samarbejde af produktionsskoler har vi udgivet en anden JUMP-impuls med titlen "Hvorfor arbejde?".

- *Hvordan kan man ledsage eller styre mobilitetserfaringer pædagogisk?*³

For at kunne komme ind på ovenstående spørgsmål er teksten opbygget på følgende måde: Først nærmer vi os begrebet "mobilitet" fra et videnskabeligt perspektiv ved at forbinde idéer om dannelse og rejse. Derefter fokuserer vi på projektet JUMP, hvor vi først ser på, hvilken rolle bevægelse generelt spiller for JUMP. Derefter bliver de forskellige betydninger, som medarbejderne eller deltagerne associerer med mobilitet, præsenteret, hvorefter vi behandler spørgsmålet, hvilke konklusioner vi kan drage for håndteringen af emnet mobilitet.

Når vi beskæftiger os med emnet mobilitet gør vi det på grundlag af de hidtidige observationer og resultater fra projektet. Teksten er baseret på adskillige samtaler og interviews med medarbejdere og unge og de forskellige erfaringer og opfattelser af mobilitet, som de gav udtryk for. De første resultater blev præsenteret internt på et videreuddannelseskursus om mobilitet i november 2016. Dette blev senere til et udkast til et videreuddannelseshæfte om mobilitet, som under projektaktiviteterne fortløbende blev udviklet med lærernes kommentarer, kritik og nye fund. Denne JUMP-Impuls er resultatet af denne fælles arbejdsproces.

Den er tænkt som en inspiration og et værktøj for den videre udvikling af samarbejdet omkring, udvekslingsprogrammerne produktionsskolerne imellem og meget mere. I forhold til projektets overordnede mål og erfaringsdeling tilbyder dette hæfte vejledning i forhold til vurdering af forskellige mobilitetserfaringer og har til hensigt at diskutere, hvordan mobilitet kan bistå pædagogisk.

Mobilitet som dannelsesrejse - imellem Grand Tour og JUMP

At det at rejse virker dannende forekommer indlysende. Mobilitet synes at have en stor betydning i uddannelsessammenhæng. Uddannelsesrejser, elevudvekslinger, semestre i udlandet, au pair samt arbejdsrejser er til stede alle vegne. Sammenhængen imellem uddannelse og rejse virker logisk og naturlig. Man antager, at rejser automatisk medfører dannelse.

Et historisk perspektiv viser derimod, at forbindelsen imellem dannelse og rejse - begge forstået som måder, hvorpå man selv tilegner sig verden - ikke er given på forhånd. Først igennem "opdagelsen af individet" i renæssancen fik begge kategorier en kulturel værdi. De er derfor forholdsvis moderne fænomener. Det, som senere blev til uddannelse, var førhen ofte begrænset til tilpasning og opdragelse. At rejse var ikke nemt og finansielt og teknisk en stor udfordring for den største del af befolkningen. Men så opstod der nye muligheder på grund af sociale, tekniske og religiøse ændringer. Nu var en større del af befolkningen i stand til at rejse. På samme tid udviklede man idéer om meningen

3 Disse spørgsmål vil også blive behandlet mere detaljeret i bogen "mobilitetshistorier", som også indgår i projektets sammenhæng. Kernen i "mobilitetshistorierne" er biografiske fortællinger af projektdeltagere med særlig interesse i spørgsmålet om, hvilken betydning forskellige bevægelsesformer indtager i deres livsverden.

med at rejse, hvilket ikke havde været nødvendigt tidligere, da enhver rejse havde et klart formål.

Nu blev dannelse og rejser forbundet med idealer om et nyt, bedre liv. Allerede Wilhelm von Humboldt betegner en af de nødvendige bestemmelser af menneskets dannelsesproces som "livlig" i *Theorie der Bildung des Menschen*, som udkom i 1792. Her ser vi, at koncepterne dannelse og rejse kan være tæt knyttet til hinanden. Mobilitet virker på en måde som et bindeled imellem idealerne dannelse og rejse og på samme tid som metafor for at opdage nye verdener og de håb, som er forbundet med det.

Den formentlig "naturlige" forbindelse imellem dannelse og rejse viser sig at være præget af spørgsmål om nytte. Første specifikke rejseformer, som kan beskrives som dannelsesrejser, er Grand Tour, en rundrejse, hvor unge ædle bliver forberedt på deres embede, og vandreår, en uddannelsesrejse for håndværkssvende. Begge former viser tydeligt, at rejsen er bundet til bestemte uddannelsesindhold, som kan bruges senere hen.

Det var også sådan, at rejser i håbet om dannelse altid var og er bundet til stærke sociale udvalgsprocesser. Hverken franske tømresvende på vej igennem Nederlandene i senmiddelalderen, de irske ERASMUS-studerende i Spanien eller de unge JUMP-deltagere i det dansk-tyske grænseområde var eller er fri for sociale udvalgsprocesser, når deres mobilitetserfaring mulig- eller umuliggøres.

5

På den ene side vises det kvantitativt ved at de såkaldte "socialt dårligt stillede unge" har en langt lavere mobilitet end for eksempel unge med studentereksamen eller studerende. En undersøgelse, som blev foretaget for nyligt viser, at kun 10% af de udvekslinger, som bliver gennemført i Tyskland, bliver gennemført af elever på Haupt- eller Realschule (ikke-gymnasiale uddannelser). Det viser sig desuden, at de personer, som har kunnet samle mobilitetserfaringer tidligt i livet, er mere parate til at være mobile også senere i livet.⁴

På den anden side viser det sig på institutionsniveau, at afgørelser om, hvilke elever skal med på den næste tur eller på Future Camp skal træffes ved hjælp af bestemte kriterier, og de skal begrundes. Ved den lejlighed skal man nogle gange også udtale sig om, om eleven er egnet til mobilitet.

Det viser sig i alle tilfælde og kan også overføres til rejser i JUMPs sammenhæng, at mobilitet kan betragtes som et afgørende element, når det drejer sig om at øge kvalifikationer og at ændre det individuelle forhold til verden og sig selv, men den er aldrig fri fra en social og økonomisk logik om nytte.

4 Sml. Weichbrodt, Michael (2015): Schüleraustausch: Wer nimmt teil? Was folgt danach?, in: IJAB (Hg.): Forum Jugendarbeit International 2013-2015, Bonn 2015, online: https://www.ijab.de/fileadmin/user_upload/documents/PDFs/Forschungsaufsaetze/FJI_-_2013-15_-Weichbrodt_216-234.pdf

Ingen JUMP uden mobilitet

„Dem der bevæger sig, bevæger Europa!“ (aktuelt motto af EU-mobilitetsprogrammet ERASMUS+)

Mobilitet er på flere niveauer et nøgleelement i JUMP.

Med mobilitet forbinder man først og fremmest ønsker og håb for fremtiden - det gælder såvel individuelt for de unge i projektet som også politisk-økonomisk i forhold til det bidrag, som projektet vil yde for integrationen i det dansk-tyske grænseområde. På den ene side skal mobilitet bidrage til, at de unges muligheder for at få et job eller en uddannelse bliver større igennem de erfaringer, de gør i udlandet. På den anden side skal mobilitet bevæge noget i dem og muliggøre, at de stiller spørgsmålstejn ved eller ændrer deres subjektive holdninger, når de lærer nye livs- og arbejdssammenhænge at kende.

6

Men det er kun én side af mobiliteten i JUMP. Mobilitet er ikke kun et ønske for fremtiden, men det er et praktisk krav til involverede parter i projektet. Uanset om det drejer sig om medarbejdere, som skal på Future Camp eller kursus eller om deltagere, som gennemgår tre-trins-modellen⁵ er mobilitet, forstået som den individuelle præstation når man bevæger sig væk fra den vante bopæl eller sit arbejdssted, centralt.

Også for to „særlige events“ i de første to projektår, nemlig besøget af sildemarkedet på Møn og JUMP&Bike-turen, var mobilitet en forudsætning. Ved JUMP&Bike, en cykeltur på to dage langs den dansk-tyske grænse fra Niebüll til Padborg, som også var en del af projektet, så vi to former af mobilitet: Først skulle alle deltagere være mobile for at komme til arrangementet og senere overvinde grænser (imellem de to lande) ved at bevæge sig individuelt på cyklen. Dette var et centralt element ved gennemførelsen. Vi så, at mobilitet består af mange forskellige skridt. Allerede inden turens start skal mange ting forberedes, medarbejdere og eleverne skal blive informeres, motiveres og nogle gange

5 Der indeholder inspirationstur, elevudveksling og praktik.

ge udvælges. Selve rejsen, kendetegnet ved at starte, at være undervejs, at komme frem, og at vende tilbage, indebærer altid forhindringer og overraskelser.

Mobilitet i JUMP er ikke kun de rejsendes anliggende, men berører også de besøgte, som bidrager til mobilitetserfaringen som værter. Nogle gange er det ikke nok, at eleverne får hjælp af lærerne på værkstederne, da eleven også har særlige behov, når det drejer sig om at planlægge deres fritid. Erfaringerne fra projektet viser, at elevernes behov kan være meget forskellige og det kan være alt fra et rum, hvor de kan hvile sig, til spændende aktiviteter om aftenen, fra lysten til en karrypølse eller en Playstation.

På samme tid oplever vi også forskellige forventninger til mobilitet:

- Er det en velkommen pause fra hverdagen, når man tager på udveksling til Niebüll i fire dage, eller skal det være et erhvervsforberedende tiltag, som forbereder til en praktik?
- Tager man på Future Camp for at have det sjovt sammen eller for at arbejde sammen?
- Er mobilitet en mulighed for at vinde noget nyt eller også for at miste det kendte?
- Skal det dreje sig om, at deltagerne forlader deres *komfortzone*⁶ eller at de opbygger en ny et andet sted?

Dem, der vil være med til at forme mobilitet pædagogisk, møder mange udfordringer på disse niveauer. Individuelt kan det vise sig ved manglende motivation - som der kan være gode grunde til - eller manglende pålidelighed, når eleverne ikke kommer til det aftalte mødested på afrejsedagen. Ud over det, har vi set komplicerede planlægningsprocesser på institutionerne, for eksempel, når eleverne ikke kunne undværes på skolerne, da den daglige drift af for eksempel køkkenet ikke kunne opretholdes uden dem. Nationale forskelle kan vanskeliggøre mobilitetserfaringer på et andet område, når for eksempel forskellige regler omkring alkoholindtag eller at bruge mobiltelefonen i arbejdstiden fører til irritationer eller mangel på forståelse hos eleverne.

Uanset, hvor mangfoldige de individuelle, institutionelle eller nationale vaner og traditioner må være, viser de hidtidige erfaringer i projektet følgende:

Det er hverken let at flytte sig selv eller let at få andre til at flytte sig.

6

En anden JUMP-impuls med titlen "Out of the comfort zone - rum for muligheder igennem interkulturelle møder" omhandler dette emne.

ON THE WAY TO MOBILITY

Mobilitet fra JUMPernes synsvinkel

I de hidtidige erfaringer i projektet har vi opnået en del viden om mobilitetens mening - eller meningsløshed. Der findes en række positive oplevelser, men også mange ting der peger på, hvor svært det er at muliggøre gode mobilitetserfaringer for unge fra produktionsskoler og andre institutioner.

Når man ser på, hvad de enkelte i projektet anser som mobilitet eller bevægelse, får man et diffust billede til at starte med.

8

I videreuddannelsgruppen for projektpartnerne lærere om mobilitet i november 2016 nævnte lærerne vidt forskellige aspekter af mobilitetens betydning, gavn eller muligheder. Enkelte udsagn var for eksempel:

- *mobilitet som udfordring*
- *mobilitet som en mulighed for at tjene penge og få handlefrihed*
- *det udvider ens horisont*
- *det hjælper til at udvide ens verdensbillede og tænke på tværs af grænser*
- *Ikke tabe venner, men finde nye*
- *Jeg er dronning af verden og verden er min*
- *det er frivilligt at flytte sig*

Disse forskellige udsagn indeholder krav eller håb om, at rejser frigør. Hvad mobilitet skal frigøre os fra og er forudsætninger for, at det individuelt kan tænkes og gøres, får vi ikke at vide. Men overordnet får vi et billede af mobilitet, som er præget af optimisme og merværdi.

Der blev dog også nævnt faktorer, som kan være til hindring for mobilitet:

- *det kompliceret at blive mobil*
- *ingen støtte, ingen penge, de vil bare blive hjemme og være sammen med deres venner*
- *de er bange*
- *de er bange for at være alene*
- *de skal være der for deres forældre*
- *Hvordan kan vi tage angsten for det ukendte fra dem?*

Her dominerer motivet angst. Lærernes viden kan være baseret på samtaler med eleverne. Fra en mobilitetsfremmende synsvinkel kan det være årsag til, at pædagogerne indtager en omsorgsfuld, men også oplysende rolle, når de vil hjælpe eleverne med at overvinde deres bekymringer.

På den anden side: Henviser bekymringer og de nævnte barrierer og ønsket om at blive hjemme ikke også til fornuftige grunde, som gør at mobilitet ikke kan anvendes som en trylleformular, som virker for alle, når de vil forbedre deres liv?

Hvis lærernes viden om de unges bekymringer ikke er baseret på samtaler med dem, men bare er en fortolkning af deres immobilitet, så kan der måske også være tale om et forsøg på at forklare fremmede handlinger, som ikke svarer til ens egne ideer. Frygt kan være irrationelt og dermed være uden for rækkevidde af det pædagogisk-rationelle handlerum.

Medarbejdernes rolle blev også diskuteret, når det drejer sig om, at give eleverne en god ramme for deres mobilitetserfaringer:

- *De gør deres liv derhjemme så godt som de kan og når de tager ud er de så nødt til at finde nye ting som er gode. De har også brug for meget tid til at overveje, „ok jeg er nødt til at vaske mine ting og lave mad, men jeg kan måske tage til København“, og tænker at de er nødt til at ændre sig eller at VI er nødt til at ændre deres måder at tænke på, så de kan se at det er godt at tage væk hjemmefra og komme langt væk fra mor og finde gode ting i et andet land.*
- *og derfor er sådan en forberedelse meget vigtig, for at finde ud af, hvad han eller hun har brug for og hvilken type menneske de er.*

Et andet vigtigt aspekt, som hele tiden bliver nævnt i forbindelse med mobilitetsfremmende aktiviteter i JUMP - især af lærerne - er begrebet *komfortzone*.

Komfortzoner bliver på den ene side set som et problem, da de synes at være noget, hvor eleverne er "kommet på plads", hvor de har deres personlige trygge rum, som de ikke er glade for at skulle forlade. Komfortzoner blev ofte set meget negativt af lærerne, da de afholder deltagerne fra at opsøge nye erfaringer, det vil sige komfortzonen som en *hindring for mobilitet*.

ON THE WAY TO MOBILITY

På den anden side anskueliggør begrebet også, at ens komfortzone derhjemme består af ting, rum eller sociale forhold, som de nye omgivelser, produktionsskolen i et andet land, praktikvirksomheden, eller det sted hvor man bor, ikke har. Især her er en komfortzone en chance for at prøve at lære deltagerne individuelle livsverden at kende og at forstå, hvad der kan være mobilitetsfremmede eller en hindring for den enkelte. Det drejer sig altså ikke om at få deltagerne til at forlade deres komfortzone men at forstå, hvad de individuelt har brug for, for at kunne opleve andre sammenhænge på en tryk måde og at gøre mobilitetserfaringer attraktive for dem. Dette forsøg på at erkende subjektive forhindringer for mobilitet medfører, at tilbud om at rejse skal tilpasses den enkelte.

Dette gælder også for behovet for praktisk viden omkring tilrettelæggelserne af rejser for eleverne, som lærerne efterspurgte under videreuddannelsen. Pædagogisk ledsagelse af eleverne inden, under og efter et ophold kræver forståelse af de individuelle behov i de enkelte afsnit. *Hvordan mobilitet bliver gennemført på den rigtige måde kan ikke besvares på en abstrakt måde. Man skal altid inddrage de mobiles perspektiv.*

Hvis mobilitet taler vi egentlig om?

10

Dette perspektiv er indtil videre næppe blevet behandlet. De nævnte aspekter af mobilitet er primært baseret på pædagogernes perspektiv og deres egne idéer om bevægelsens fordele og deres håb eller bekymringer i forhold til det mobilitetsniveau, som de unge deltagere skal opnå. Ønsker, idéer og bekymringer på vegne af dem, der faktisk skal rejse, bliver ofte tilsidesat eller begrænset til det, lærerne tror.

Når man spørger eleverne, hvad bevægelse betyder for dem, får man forskellige svar:

- „Alt. At tanke energi. At opdage ting, at samle informationer. Leve livet, være fri.”
- "Nyde friheden og den friske luft. Fordi, uden frisk luft dør man jo."
- "Jeg går på opdagelse. Om det... det er skønnere, om det er godt, ferie, ja, lære fremmedsprog. Også når de er svære."

Disse udsagn dækker på de nævnte områder overlapper i første omgang delvist "de voksnes" perspektiv på "de unges" mobilitet. Også deltagerne har et ret positivt billede af bevægelse. Også eleverne associerer bevægelse med frihed, ligesom pædagogerne gjorde.

Men begreberne bevægelse og mobilitet bliver ikke brugt på helt samme måde.

Det er påfaldende, at "de voksne" har et mere fastlåst billede af mobilitetens formål end "de unge" har: Mens lærerne til dels nævner meget konkrete forestillinger om mobilitetens formål og gavn

(at tjene penge, tænke internationalt, finde nye venner) er eleverne mere åbne i forhold til bevægelsens

resultater. De lægger ikke fokus på, hvordan man økonomisk eller socialt kan få gavn af mobiliteten, men tænker mere på at opdage det nye (at opdage, at finde ud af, om det er skønnere, om det er godt).

De nævner et karakteristisk træk af rejsernes dannende karakter: Det nye. Det går tilbage til antagelsen, at det nye indeholder muligheder for at stille spørgsmålstejn ved egne tanker og handlinger for den individuelle rejsende. Det nye bliver brugt som en central anledning til dannelse og læring. Historiske redegørelser anså det som en forudsætning for dannelsen på en rejse, at de rejsende så vidt som muligt havde en fri, altså selvvalgt, tilgang til det fremmede eller det nye.⁷

Hvis man tænker på denne forudsætning og sammenligner den med de betingelser for at JUMPerne må rejse i det dansk-tyske grænseområde, må man i det mindste spørge sig selv, hvor selvvalgt og oprigtig deltagerne kan møde det nye. Da det i de fleste tilfælde drejer sig om grupperejser, som er blevet arrangeret af institutionerne eller lærerne, bliver elevernes individuelle behov rundt om mobilitet nogle gange tilsidesat. Fra en pragmatisk synsvinkel virker det meget forståeligt, da organiseringen og forberedelserne af aktiviteterne i projektet kræver tid og indsats.

Men hvis rejserne bliver gennemført på den måde, er der visse risici forbundet med det. Dannelsen på rejsen kan mislykkes.

Et eksempel: Ved en Future Camp for elever i efteråret 2017 blev der som sædvanligt på anden dag arrangeret en tur til Svendborg. Mens eleverne

de andre gange fik en del fritid, havde lærerne denne gang på forhånd arrangeret en tur på skibsfartsmuseet og et cykelprojekt. Den næste morgen spurgte vi om et feedback vedrørende de to programpunkter, og fik negativ respons ("kedelig", "forstod ingenting", "er bare ikke interesseret i det", "ville hellere gå en tur i byen"). Senere på samme Future Camp blev en arbejdsgruppe nedsat med titlen "mere medbestemmelse i produktionsskolen", hvor eleverne igen talte om turen til Svendborg. Her viste det sig, at det ikke var et problem, at fritid blev erstattet med kultur, men at aktiviteterne simpelthen ikke passede til det, en stor del af eleverne var interesseret i. Eleverne var i stand til at forklare, hvordan de syntes, eftermiddagen skulle bruges (naturmuseum, middelaldermuseum, idræt) og

7 Her kunne man så spørge kritisk, om spontanitet og frihed ved at rejse nogensinde har eksisteret, eller om det "oprindelige fremmede" er en illusion, i det mindste siden vi har oplevet den globale turistificering.

sagde, at de gerne ville være med til at planlægge programmet ved det næste Future Camp, da de blandt andet var mere motiveret til at lære, når de selv måtte vælge deres aktiviteter.

Hvor mangfoldige elevernes forhold til mobilitet er og hvilke faktorer der har indflydelse på deres lyst, beredskab eller mulighed for at bevæge sig, kan vi illustrere ved to andre udtalelser fra projektet:

- „Kan du godt lide at rejse?“
"Nåja, det kommer an på... Altså, jeg bor jo på landet, og der kan man hurtigt komme til at kede sig, da du ikke kan lave så meget og der er det godt, når far eller mor siger: Hej, vi tager til xy byen i morgen eller vi tager derhen. Altså, så bliver man rigtig glad for det, men så er der også dage, hvor du siger: Næ, bliv væk, altså, jeg gider ikke. Det kommer altid an på situationen."
- "Kunne du tænke dig at arbejde eller bo i udlandet?"
"Det må jeg se. Altså, det kommer også an på... Hvis jeg har en kæreste, så bliver jeg eller hvis det lykkes, jeg aner det ikke. Det er også fordi, der er altid noget i vejen, sådan. Man kan ikke gå en helt lige vej."

I begge citater ser vi flere faktorer, som gør, at det individuelle forhold til mobilitet bliver beskrevet som skrøbeligt eller skiftende. Om nogen grundlæggende er mobil og derfor måske aktiv, eventyrlysten og åben, eller immobil forstået som passiv, langsom eller tilbagetrukket, kan man ikke vurdere, men det er altid afhængigt af mange individuelle forhold og holdninger. På den måde står "det ensomme liv på landet" i første omgang for en principiel lyst til at rejse. Men det kan også være afhængigt af ens lyst eller dagligt skiftende humør. I det andet citat hører vi om sociale forhold som en vigtig størrelse, når man beslutter sig for at tage til udlandet. Livsverdens kompleksitet står overfor den simple appel til at bevæge sig, hvilket bliver illustreret med sætningen: "Man kan ikke gå en lige vej."

12

For nogle elever har hjemmet også bare flere fordele end andre steder:

- "Jeg vil ikke forlade xy-by, ikke for nogen uddannelse eller job, fordi der er mange ting, der hænger sammen med det. Min familie er der og jeg ved, at hvis jeg er væk fra min familie i for lang tid, så skal jeg tilbage, så kan jeg ikke klare det. [...] Det ville være dejligt, fordi i andre lande kan man tjene mange flere penge og der er måske også smukkere, men der er intet skønnere end det sted, hvor man føler sig hjemme."

Eleverne viser, at de reflekterer over mobilitet og kan vurdere mulige chancer og vanskeligheder, som er forbundet med ophold i udlandet. Især fordi de reflekterer ændringer i forhold til deres egen livsverden er mobilitet er ikke kun positivt konnoteret hos mange deltagere.

ON THE WAY TO MOBILITY

Forskellige livsverdner medfører også forskellige forventninger og forbindelser til mobilitet. De rækker fra at nægte principielt at bevæge sig eller at deltage i overskuelige aktiviteter til at bekræfte rejsens dannende karakter:

- *"Faktisk er den bedste måde at lære på bare at springe ud i det. Bare at opleve det. Fordi selvom du ikke lærer noget, så må du bare prøve, det er der ikke noget galt i. Jeg har rejst meget og det er derfor jeg har lært meget."*

Hvordan fortsætte med mobilitet?

13

I JUMPs forløb har vi udviklet forskellige konkrete tilgangsmåder til den pædagogiske støtte og ledsagelse af de unge inden og under udlandsopholdene, som internt i projektet har fundet deres vej ind i en mobility-håndbog til lærere fra 2016. De enkelte skridt kan være en første orientering for medarbejderne med hensyn til forløbet af de tilbagevendende ophold i udlandet, men de skal sikkert suppleres, forfines, konkretiseres og reflekteres yderligere.

Indtil videre har vi opnået viden om, hvor forskellige personlige indstillinger til mobilitet kan være. Det er ikke så meget forskellen mellem danskere og tyskere, som gør sig gældende her. Det er mere elevernes individuelle perspektiv, som vi skal tage hensyn til og som viser meget forskellige biografiske og normative forbindelser til bevægelse, udland, fremmedhed eller hjem. Ud over det, viser det sig, at de forventninger, som lærerne - også delvist af biografiske årsager - har til elevernes mobilitet, ofte ikke er identiske med elevernes egne perspektiver. Mobilitet er ikke en gave til alle, men kan også synes at være en fare, et pres eller hindring - og ikke nødvendigvis, fordi eleven mangler information.

For projektets fremtid og produktionsskolernes internationale samarbejde fremover virker det indlysende at bruge de hidtidige projekterfaringer i alle faser af den pædagogiske ledsagelse af rejser og mobilitet - forberedelse, støtte under opholdet, opfølgning.

Interreg
Deutschland - Danmark

ON THE WAY TO MOBILITY

Især ønsket om medbestemmelse kunne være oplagt at blive integreret i forskellige mobilitetstiltag i fremtiden.

Under forberedelserne kan der, ud over oplysningen af eleverne om deres opgaver i de forskellige forberedelsesfaser (pakkelister, do's & don't's, oplysninger om programmet) også blive brugt tid på at spørge hvad eleverne ønsker med hensyn til fleksible tider og så integrere dem i rejseprogrammet, om muligt.

Kan de enkelte enheder på de fire dages Future Camps ikke blive planlagt af eleverne fra skolerne?

Ud over det skal også tiden efter opholdet i udlandet komme mere i fokus. Det burde være formålet at lave stukturer for eleverne, hvor de får mulighed for at opleve respekt og anerkendelse for deres præstationer. På den måde kan det også undgås at elevernes erfaringer "forsvinder" uden at nogen har hørt om dem. Indtil videre er der forskellige formater i de forskellige institutioner for at håndtere dette spørgsmål.

Kan vi bruge medier til at give elevernes erfaringer en stemme i projektet (videodagbog, rejserapporter)?

Mobilitet vil heller ikke i projektets nærmere fremtid blive til et emne, som er nemt at drøfte. Forventninger, håb og bekymringer er for individuelle, og der er for mange organisatoriske og mellemmenneskelige komponenter, som skal gå op i en højere enhed for at få en vellykket mobilitetserfaring. Men at være opmærksom på disse forskelle og kompleksiteter hjælper med at forstå, hvorfor andre ikke bevæger sig på den måde, som man selv synes er bedst for dem .

På vej til mobilitet?!

Ambivalenser og udfordringer i mobilitetsfremmende aktiviteter

Impressum:

Originalt udgivet af:

Europa-Universität Flensburg
Institut für Erziehungswissenschaften
Arbeitsbereich Erwachsenenbildung
niemeyer@uni-flensburg.de
sebastian.zick@uni-flensburg.de

Skrevet af :

Sebastian Zick, Prof. Dr. Beatrix Niemeyer-Jensen, Nicole Cordsen, Johanna-Juliane Kunze, Sandra Lüders og Dr. Christine Revsbech Jensen

Oversat af:

Esther Bertling og Christine Revsbech Jensen

Denne JUMP-impulser er udviklet inden for rammerne af projektet i samarbejde med alle JUMP-projektpartnere.

ISBN dansk e-version: 978-87-7349-195-9

Interreg
Deutschland - Danmark

